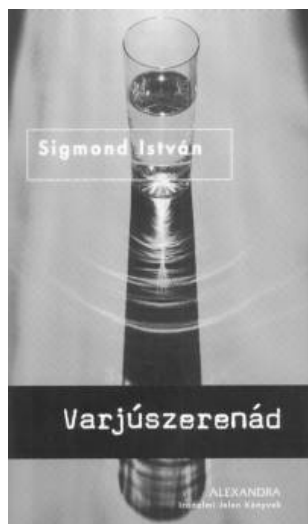

Lenni kell

SIGMOND ISTVÁN: VARJÚSZERENÁD

**Alexandra Kiadó
Budapest, 2006
253 oldal, 2499 Ft**

Sigmund István *Varjúszerenád* című regénye az Irodalmi Jelen regénypályázatának I. díját tudhatja magáénak. A 2007-ben az Alexandra Kiadónál megjelent kötet az erdélyi szerzőnek nem az első regénye, ám az utóbbi időszak novelláskötetei után elmondható – várt szöveg, és nem is okoz csalódást, hiszen mesterien olvaszt össze különböző hagyományokat, így egyszerre idéz egy legendákban gazdag tradíciót és a világ felfoghatatlanságát, kaotikus voltát, az ember aljasságát megmutató szándékot. Posztmodern regénytechnika, expresszionista vizualitás és hangsúlyos meseszöveg egyaránt jellemzi a művet, mely utolsó szaváig szolgál gondolkodnivalóval.

Rettenetes regény a *Varjúszerenád*. Gyönyörű nyelvű, líraiságában és fennköltségében szabadverset idéző szöveg ocsmány cselekménnyel, ahol a pusztulás, a múlt elhamvadásza adhat esélyt a jelen kezdetének. Jól mondja a kötet fülszövege, az idő és a hely lezáratlanságában összefonódik a történet múltja és jelene, és a helyszínek közötti átjárás is sebesebb a végtelen gondolatnál. A végtelen a *Varjúszerenád* kedvenc szava, mintha mindenhol – leginkább a pusztulásban – ott lenne a végtelen megfegtetlen titka. A regény utolsó mondatában a végtelen romlásból fakadó birtoklása a felszabadulással válik egyenértékűvé: „Felkészültem. Magammal viszem a végtelent is, és a dallamot is.” A regény vége egyben egy új kezdet, az ismeretlen eljövetele, mely ugyan ezer szállal kapcsolódik a jelenhez és a múlthoz, végtelenségével és dallamával gazdagabb mindkettőnél.

„Cinkosom lett a végtelen, mely zablát rántott a rohanni akaró időn, ne még!” Az idő lassú szuszogása, a múltba folyton visszatérő gondolatok és a jelenben befejeződő emlékek összenövése adja a *Varjúszerenád* szépségét és izgalmát. Az időben való bolyongás eredménye, hogy a múlt képtelen történetei és a jelen abszurditása együtt jelennek meg, és elborzasztanak, irtóztatnak, megbotránkoztat. A regény nem szól félelemről, mintha a szorongás ismeretlen fogalom lenne ebben a világban, ahol a kegyetlenkedés és a bordély féllárnyéka az élet megszokott velejárója. „A jelen fanyalogva nézi, hogy a múlt szerelmes önmagába.” A jelen és a múlt viszonya azonban több szemlélődésnél: a kettő elválaszthatatlanul összegabalyodott. A múlt nárcisztikus szerelme nem öncélú. Fájdalomban és boldogtalanságban gyökerezik, miközben a bánat, „minden valónak része, tartozéka” igyekszik megmérgezni minden percet – múltban és jelenben egyaránt.

A múlt kiszolgáltatottságának egyenes következménye a jelen megalázottsága. Az egyes szám első személyű narrátornak hajdan otthont adó és kiszáradásra ítélt faluban egyedül az apa ismeri a vízszerezés titkát (ami egyszerűbb és gonoszabb, mint gondolkodnánk), és a vízzel együtt uralkodik a falu lakosain és családján. A szomszéd települések vizét védő lovasok és a mindenfelé csatangoló farkasok öldöklésének kitett falu sorsából való kilépés az elbeszélő számára egy új világot nyit meg, mely azonban devianciájában és aljasságában nem különb az előzőnél. „Szünidőt adnék a jelennek, hogy jobban készüljön föl önmagára, s a tegnapi napot elfelejteném” – az idő kiiktatása iránti vágy csak látszólag ellentétes a múlt állandó konzerválásával. Az idő fogságából való szabaduláshoz a múlt újraélése és szimbolikus temetése szükséges. Az apa halálával egy időben nyer magyarázatot a falu és az elbeszélő sorsa, ekkor derül ki és hamvad el az égő házban a múlttal együtt a szörnyű titok, az apa kiapadhatatlan vízforrásának titka. A regény zárása tesz rendet az első fejezetek gyakran összevisszaságnak és értelmetlenségnek tűnő folyamában, és letisztult elbeszélésmódjával a legjobb lélektani pillanatban rekeszti be a történetet. „Az időt gyászoljuk, melyből egy darab odalett” – fogalmazza meg a gyász lényegét az utolsó fejezet, mintha a halál és az emlékek elvesztése kéz a kézben járnának. Az idő felszámolja önmagát, a múlt őrzésére tett görcsös kísérletnek vége, az apa halálával és a szülői ház elhamvadásával eltűnik a múlt, élhet a jelen, ám a jövőt ne keressük.

Az új otthonban, Leendő és társai mellett játszott, a halál színpadának nevezett performance-ok perverz és valami ismeretlen protokoll szerinti leírása igencsak megterheli az elbeszélést, különösen, hogy krónikásunk – az események egyik szereplőjeként – hol maga sem érti a történetet, hol magától értetődőnek tekinti azokat. A *Varjúszerenád* első fejezeteinek minden szürreális mozaikját a helyére tenni szinte képtelenség. A hihetetlen tömörségű szöveg mondatai külön-külön is kínálnak gondolkodnivalót; a csapongó, ideoda tévedő történetészövés és a gyakori, kinyilatkoztatásokra hasonlító megállapítások mintha mind arra szolgálnának, hogy eltántorítsák az olvasót a történettől, és a leírt könyörtelenségek helyett a leírás módjára, a szöveg gyönyörűségére irányítsák a figyelmet. Ám az apró mozaikok bája addig tart, amíg közülük néhány nem áll össze egy-egy utálatos képpé.

Az elbeszélő férjhez adása (eladása?) utáni testi-lelki rabszolgaság, a Leendő teljhatalma elleni egyetlen lázadás a múltba révedés, a múlt jelenbe való átültetése és az egykor elmulasztott ám a fantáziában kiteljesedő boldogság átélése. Az elbeszélő egykedvűsége és óriási önuralma soha nem változik közönyösséggé, a beletörődés nem zárja ki a lázadást és az önvédelmet. A kalapos fiának közeledése, a szerelem hajdani ígérete a képzeletben újra és újra beteljesül. „A képzelt világ is világ, nem?!” – háborodik fel elbeszélőnk. Álom, képzelet, látomás, emlék, illúzió – a *Varjúszerenád* ezekből összeszőtt világában a valóság alig kap helyet. „Ez a környezet csak árnyéka az igazinak” – panaszolja narrátorunk, mintha az igazi környezet, az ablakait őrző rácsokon túli világ ismerete a valóságot garantálná. A kitömött varjak esti éneke (sőt: csicsergése) szépen szól, a döglött pók barátsága megbecsülendő kincs, a kerítéslécen babafej szemléli az életet – a képzelet és a groteszk valóság közötti határmezsgye igen keskenynek bizonyul. E valóság emberei pedig vagy rafináltan kegyetlenek vagy ostobák – csak a képzelet és a halál teszi őket szeretetre méltóvá, mint az elbeszélő anyját és hűgát.

Az elbeszélői bánatos játék része önmaga újabb és újabb módon való megálmodása és megnevezése. A harangszóval, angyallal, visszhanggal való azonosulás a regény egyik kérdését („Elképzelhető, hogy nincs egyéniségem?”) cáfolja: az egyéniség megtöbbszöröződése minden patológiás vonása ellenére helyénvaló, ahogy a regény végén rendezett kacagós temetés sem idegen az ábrázolt világtól. A *Varjúszerenád* éles szeműen groteszk be rendezkedése megenged minden szörnyűséget. A szomjas Isten falva és a vízben bővelkedő, Leendő melletti boldogtalanság közötti kontraszt sem éles, mindkettő árnyékvilág, ahol otthontalanul bolyonganak a lelkek.

A *Varjúszerenád* legendákat, rémisztő estéken elsuttogott történeteket egybefogó regény, mely kitűnően adagolja a feszültséget. A történetet fokozatosan kibontó, majd a regényt zárásával értelmező szerkesztésmód ugyan hosszan magára hagyja olvasóját kétségeivel, ám a kaotikus kezdet ellenére sem adható fel a szöveg olvasása. Muszáj várni valamire, mint minden vérbeli rémtörténetben. Leginkább arra, hogy bebizonyosodjon, amit az első oldaltól remélünk: minden apró szál vezet valahová, minden szónak van jelentősége, minden gondolat illeszkedik egy rendszerbe. Türelem kell a *Varjúszerenád*hoz, jóindulatú és kíváncsi türelem, mely képes elfogadni a regényben uralkodó játékszabályokat, és nem sűrgeti a megértést. A „megverselt” végtelen elfogadásához pedig ennél is több kell. „Nincs mire gondolni, lenni kell” – ad mesélőnk tanácsot az élethez, s nem árt, ha ezt az olvasás és a sok spekulálás közben is megfogadjuk.

Kocsis Lilla

